

АНАЛИЗА УТИЦАЈНИХ ФАКТОРА НАСТАНКА ТЕШКИХ ПОВРЕДА НА РАДУ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У ПЕРИОДУ ОД 2013. ДО 2014. ГОДИНЕ

ANALYSIS OF ESSENTIAL FACTORS OF OCCURRENCE OF SEVERE INJURIES AT WORK IN THE REPUBLIC OF SERBIA FROM 2013. TO 2014.

Александар Јаконић, Факултет техничких наука, Нови Сад

Област – ЗАШТИТА НА РАДУ

Кратак садржај – Проучавање повреда на раду, а посебно тешких повреда на раду као и њихових узрока је актуелан проблем, јер се анализама долази до читавог низа фактора, који директно или индиректно у једноставним или сложеним односима доприносе појави несрећа на послу, а тиме и повређивању радника. У оквиру рада су приказани и статистички анализирани подаци који указују на динамику појаве тешких повреда на раду и указано је на најчешће узрочнике тешких повреда на раду. Анализом доступних извештаја о тешким повредама на раду у Србији током периода 2013 – 2014. године, идентификовано је 209 тешких повреда на раду.

Кључне речи: Безбедност и здравље на раду, Повреда на раду, Прописи

Abstract – The study of injuries at work, and especially severe injuries at work, as well as their causes, is a current problem because analyzes come up with many factors that directly or indirectly in simple or complex relationships contribute to the occurrence of accidents at work, and thus injury to workers. Within the framework of the paper, statistically analyzed data were presented that indicate the dynamics of the occurrence of severe injuries at work and pointed out the most common causes of severe injuries at work. An analysis of available reports on severe injuries at work in Serbia during 2013-2014 identified 209 severe injuries at work.

Keywords: Safety and Health at work, Injury at work, Laws

1. УВОД

Под појмом безбедности и здравља на раду, подразумева се остваривање одређених услова рада у којима могу да се предузму неке активности и мере, у циљу да се заштите живота и здравља запослених, али и осталих лица која на то имају право. Повреда на раду представља нежељени догађај чија је директна последица нарушавање телесног интегритета радника. Уз то свака повреда носи у себи бол који подноси повређени.

НАПОМЕНА:

Овај рад проистекао је из мастер рада чији ментор је био доц. др Драган Адамовић

Иначе, повреда на раду представља последњи догађај у ланцу чија је прва карика потенцијална опасност настала услед деловања људског и материјалног фактора.

1.1. Улога и значај безбедности

Безбедност и здравље на раду (БЗР) је израз уведен у нашу праксу доношењем Закона о безбедности и здрављу на раду 2005. године, који означава организовану друштвену активност за обезбеђивање безбедних и здравих услова рада и потребне заштите на раду. Значај безбедности и здравља на раду се сагледава са хуманог, социјалног и економског становишта [1]. Улога безбедности и заштите здравља на раду одређена је њеним циљем и обимом права и обавеза послодавца и радника.

1.2. Заштита на раду као друштвена делатност

У савременим условима заштита као друштвена делатност може се посматрати у ширем и ужем смислу. У ширем смислу она се обезбеђује законом о раду и социјалном осигурању које уређују права: на ограничено радно време, скраћено радно време, одморе и одсуства са рада, на зараду и друга примања, на безбедне услове рада и посебну заштиту жена, омладине и инвалида, на здравствену заштиту, на помоћи и накнаде, права за случај инвалидности и друга права којима се гарантује социјална и материјална сигурност за случај немогућности рада [1].

1.4. Национални прописи који се односе на повреде на раду

Безбедност и здравље на раду у Републици Србији, уређени су Уставом, као и читавим низом закона, међу којима су: Закон о раду, Закон о безбедности и здрављу на раду, Закон о здравственој заштити, Закон о пензијском и инвалидском осигурању и осталим подзаконским прописима [2].

1.5. Закон о безбедности и здрављу на раду

Закон о безбедности и здрављу на раду („Сл. гласник РС“, бр. 101/2005, 91/2015 и 113/2017 - др. закон) ступио је на снагу 29. новембра 2005. године. Доношењем Закона о безбедности и здрављу на раду, престао је да важи Закон о заштити на раду којим је била регулисана ова област. Основни разлози за доношење Закона су:

- Захтеви и потребе за усаглашавањем националног законодавства са актима МОР-а и ЕУ,
- Услов за придруживање, односно приступање ЕУ,
- Испуњење услова у погледу квалитета и конкурентности за тржишно пословање и иступање на међународно тржиште,
- Очекивање (визија) да ће се обезбедити ефикаснија заштита запослених.

1.6. Закон о раду

Закон о раду („Сл. гласник РС”, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - одлука УС, 113/2017 и 95/2018 - аутентично тумачење) уређује права, обавезе и мере које се односе на организацију рада, психофизичке и здравствене способности запосленог којима се непосредно остварује његова безбедност и заштита здравља на раду.

Најзначајније мере које регулише Закон о раду, а у функцији су смањења ризика по запосленог, односно заштите здравља односе се на дужину радног времена и одмора, организацију сменског рада, лична својства и способности запосленог и посебну заштиту осетљиве групе запослених коју чине жене, омладина и инвалиди с обзиром на њихове специфичне психофизичке и здравствене способности.

1.7. Законска регулатива у Србији

На основу Закона о јавном здрављу у нашој земљи, може да се уреди остваривање јавног интереса и створе услови за унапређење и очување здравља становништва уз помоћ свеобухватних активности друштва које су усмерене на очување психичког и физичког здравља становништва, очување радне и животне средине, спречавање утицаја и настанка фактора ризика за сам настанак поремећаја здравља, повреда и болести, поступак и начин, али и услови за спровођење и организацију јавног здравља [3].

1.8. Законска регулатива у Европској Унији

Од свих смерница и директива која је Европска Унија донела, Директива 89/391 ЕЕС (енгл. European Economic Community) је најважнија са становишта безбедности и здравља на раду, а донета је крајем јуна 1989. године.

Директива 89/391 се тиче увођења мера подстицања побољшања здравља и безбедности радника у процесу рада. Значај који Директива 89/391 има, првенствено произилази из тога што утврђује општи оквир за регулисање здравља и безбедности на раду.

1.9. Стање безбедности и здравља на раду у Републици Србији

Према стандарду ISO (енгл. International Organization for Standardization) 9001, појам „радна средина“ се првенствено односи на услове под којима се спроводи радни процес, укључујући факторе окружења, физичке и остале факторе (овде се мисли на временске услове, буку, осветљеност, температуру или влажност [4].

Према Закону о безбедности и здрављу на раду наше земље, радна средина подразумева простор у којем се извршава рад, а који може да укључи радна места, односе у процесу рада, радне услове и радне поступке.

1.10. Појам повреде на раду

Поведа на раду представља нежељени догађај чија је последица нарушавање телесног интегритета радника. Уз то, свака повреда носи у себи бол који подноси повређени. Један од значајних фактора у ланцу настанка повреда на раду је везан за године живота и дужину радног стажа радника.

Наиме, бројна истраживања су показала да се на истоврсним пословима и у приближно једнаким условима рада, млађи радници чешће повређују, а да су повреде старијих радника теже природе [5].

2. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Готово свако научно објашњење јесте један сложен процес који укључује велики број логичких и мисаоних радњи, помоћу којих могу да се дефинишу односи, али и везе између појава које се истражују. Приликом прикупљања самих података у оквиру овог рада, употребљене су наредне технике и методе: анализирање садржаја докумената већ обављених истраживања, студија случаја, као и само посматрање.

2.1. Опис спроведене методологије

Извршена је анализа података из образаца извештаја о повредама на раду где су анализирани подаци који се односе на тешке повреде на раду које су се догодиле на радном месту под непосредном или посредном контролом послодавца.

Извршена је анализа укупно 209 извештаја о повредама на раду (0 смртних и 209 тешких повреда на раду) које су се догодиле у периоду од 2013. до 2014. године на радном месту. Подаци су анализирани и приказани табеларно и графички према следећим категоријама:

1. Старосна доб повређеног/е у тренутку када је претрпео повреду на раду,
2. Претежна делатност послодавца,
3. Природа повреде,
4. Повређени део тела,
5. Пол повређеног/е
6. По степену стручне спреме,
7. На основу географског региона

Део резултата је приказан у оквиру овог рада.

3. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

У нашој земљи, присутни су проблеми приликом вођења евиденција повреда на раду, као и професионалних обољења код надлежних органа. Подаци се разликују јер не постоји јединствени регистар за вођење евиденција о повредама на раду, као и професионалних обољења.

Табела 1. Извештаји о повредама на раду и професионална обољења, у периоду од 2013. до 2014. године (Извор: Сопствени)

Извештаји / Година	2013.	2014.
Поведа на раду	145	64
Професионална обољења	-	-

Табела 2. Број повреда према тежини повреде (Извор: Сопствени)

Тежина повреде / Година	2013.	2014.
Смртна повреда	-	-
Тешка повреда на раду	145	64
Тешка повреда (при доласку, одласку са посла)	4	1
Лака повреда	-	-

3.1. Повреда на раду према годинама живота

Класификација повреда на раду према годинана живота врши се према различитим скалама и интервалима. Међутим, једна од најзаступљенијих класификација повреда на раду према годинама живота повређених радника обухвата следеће временске интервале:

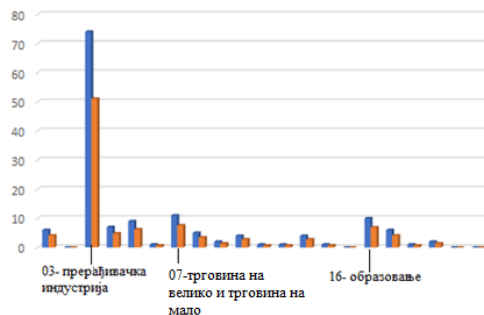
- до 20 година,
- од 21 до 25 година,
- од 26 до 30 година,
- од 31 до 35 година,
- од 36 до 40 година,
- од 41 до 45 година,
- од 46 до 50 година,
- од 51 до 55 година,
- од 56 до 60 година,
- од 61 до 65 година.

Према подацима који су обрађени за период 2013-2014 највећи број повреда на раду према старосној доби (17,96%) повреда на раду забележен је код запослених у старосној категорији од 46 до 50 година.

3.2. Преглед повреда према претежним делатностима

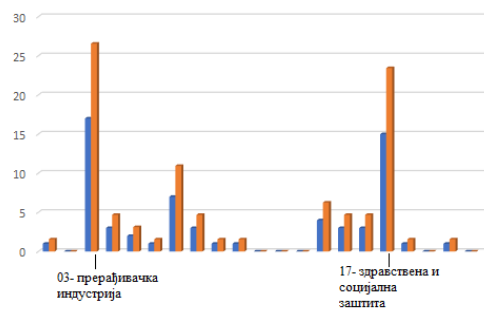
У периоду од 2013 - 2014. године број тешких повреда на раду према претежној делатности послодавца приказан је на сликама 1. и 2. На сликама 1. и 2. се може уочити да је током 2013. као и 2014. године највише тешких повреда на раду регистровано у области прерађивачке индустрије, трговине на велико и мало, образовању и здравственој и социјалној заштити

Преглед повреда на раду према делатностима

Слика 1. Повреда на раду према делатностима за 2013. годину (Извор: Сопствени)

Преглед повреда на раду према делатностима

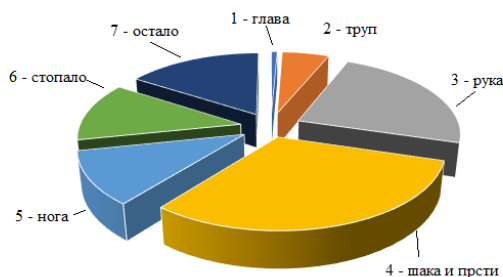

Слика 2. Повреда на раду према делатностима за 2014. годину (Извор: Сопствени)

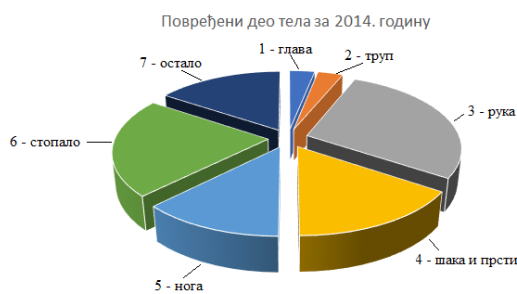
3.3. Преглед повреда на раду према повређеном делу тела

Резултати приказани на сликама 3. и 4., указују на повређене делове тела. У периоду 2013. године запослени су највише повређивали шаке и прсте, као и саму руку. Док су у периоду 2014. године највише повређивали руку и стопало. Најчешћи фактори до којих долази до ових повреда јесте фактори радне околине, непоштовање упуства за обављање послова, непоштовање препоручених мера заштите и др.

Повређени део тела за 2013. годину

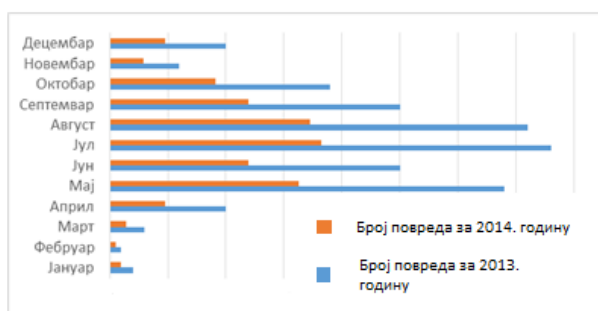
Слика 3. Повређени део тела за 2013. годину

Слика 4. Повређени део тела за 2014. годину

3.4. Повреда на раду по месецима настанка повреде на раду

На слици 5. је приказан број тешких повреда на раду током 2013. и 2014. године

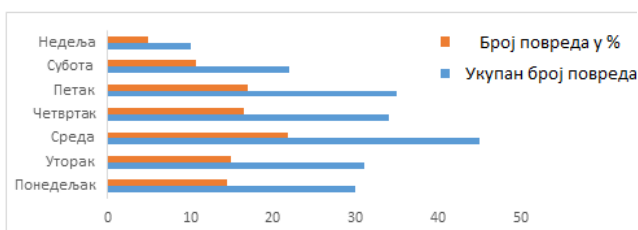

Слика 5. Укупан број повреда на раду по месецима у периоду од 2013. до 2014. године

На основу анализираних података може се закључити да се највећи број повреда на раду у периоду 2013. и 2014. године дешавале у следећим месецима: јул (18.2%), август (17.2%), мај (16.3%), јун (11.9%), септембар (11.9%), а најмање фебруар (0.48%), и јануар (0.96%).

3.5. Повреда на раду по данима дешавања у седмици у периоду од 2013 – 2014. године

Подаци о броју повреда на раду по данима у седмици пружају информацију о томе у којим се данима дешава највећи, а у којим најмањи број повреда на раду. На тај начин се добија слика о „најкритичнијим“ данима у недељи у којима се евидентира највећи број повреда на раду. Подаци о броју повреда на раду по данима дешавања током 2013. и 2014. године дати су на слици 6.

Слика 6. Укупан број повреда на раду по данима дешавања у седмици у периоду од 2013. до 2014. године (Извор: Сопствени)

На основу изнетих података може се закључити да се највећи број повреда на раду у посматраном периоду десило средом (21,74 %), четвртком (16,43 %) и петком

(16,91 %). Најмањи број повреда на раду евидентиран је недељом (4,83 %).

4. ЗАКЉУЧАК

Право на безбедан и здрав рад на радном месту је основно људско право. Ово право мора да се поштује на сваком нивоу развоја и у различитим економским условима. Повреде на раду су редовна и пратећа појава сваке људске делатности и један од главних здравствених, економских и привредних проблема друштва. Последице повреда на раду не погађају само повређеног радника већ и његову породицу, радну организацију и целокупно друштво. И поред предузимања свеобухватних мера за сигуран и безбедан рад, спровођењем свих мера заштите, у појединим ситуацијама долази до повећања ризика и често до инцидента. Незгоде на послу и њима изазване тешке повреде и смртни исход имају многобројне узроке и присутне су код великог броја радника различитих занимања и професија. Из свега наведеног произилази један главни закључак, а то је да се проблемом безбедности и заштите на раду треба бавити у већој мери. То обухвата стално усавршавање кроз едукацију и превенцију као и спровођење општих и посебних мера заштите.

5. ЛИТЕРАТУРА

- [1] Алексић А, Арсовски С, и др. 2009. Безбедност и здравље на раду 2, Крагујевац – Нови Сад
- [2] Илић, А. 2006. Безбедност и здравље на раду, Градски синдикат металаца „Независност“, Београд
- [3] Миков, И. Главашки-Краљевић, М. Црепуља, Ј. 2009. Повреде на радном месту и интернационални стандарди заштите здравља радника, Часопис за социјалну медицину, јавно здравље, здравствено осигурање, економику и менаџмент у здравству, Година XXXVIII, Број 1, Комора здравствених установа Србије, Београд
- [4] Спасић, Д. Аврамовић, Д. 2012. Заштита на раду у индустрији, саобраћају и комуналној делатности. Научно-стручна конференција: Заштита на раду у 21. веку - теорија и пракса, Тара
- [5] Аноним, 2017. Стратегија безбедности и здравља на раду у Републици Србији за период од 2013. до 2017. године, „Сл. гласник РС“, бр. 100/2013, стр. 23.

Кратка биографија:

Александар Јаконић рођен је у Кикинди 1995. год. Мастер рад на Факултету техничких наука из области Инжењерство заштите на раду одбранио је 2019. године. контакт: sasa.jakonic@yahoo.com